

CAPUT V.

UTRUM GRATIA VIATORIS POSSIT SEMPER AUGERI,
VEL IN HOC ALIQUEM TERMINUM HABEAT?

1. Status questionis. — *De termino ex natura rei.* — **Prima opinio.** — *Primum fundatum.* — **Secundum.** — Quæstio hæc similis est illi quam philosophi de qualitatibus naturalibus tractant, an terminentur ad maximum in intensione. Duplex autem terminus augmenti gratiæ in præsenti distinguendus est: unus cogitari potest ex natura rei, sicut in qualitatibus naturalibus reperitur; alius est ex ordinatione divina, id est, quoad gratiam quam Deus hominibus vel Angelis viatoribus communicare decrevit. Prius punctum disputavi late in tomo primo de Incarnat., disputat. 22, section. secund., et ideo brevissime hic illud expediam. Quatuor igitur sunt opiniones in hoc punto. Prima est, gratiam habere certum terminum augmenti, tam secundum se quam respectu cujuscumque subjecti capacis illius, ultra quem terminum augeri non potest, etiam de potentia absoluta. Ita sentiunt Scotus in 3, dist. 13, quæst. 4, et ibi Durandus quæst. 4, et in 4, dist. decima septima, quæst. nona; et ibi Richardus, Aegidius, Carthus. de charitate disputantes, et Cajetanus 2. 2, quæst. 24, art. septimo, et tertia parte, quæstion. septim., art. duodecimo, et quæst. decima, artic. quarto; Marsilius in 3, quæst. decima. Fundamentum esse potest, quia gratia est qualitas creata et finita in essentia sua; ergo determinat sibi certum terminum perfectionis intensivæ, quia essentia finita tantum est capax proprietatis limitatæ; ergo ultra illam non potest crescere per quamcumque potentiam. Neque refert quod gratia sit participatio divinæ naturæ, nam hoc etiam habet omnis forma creata, et præsentim illa quæ dicit perfectionem simpliciter, qualis est sapientia, justitia, etc., et nihilominus, eo ipso quod creata est, habet certum terminum, ratione cuius augeri non potest, quia habet perfectionem illam admistam imperfectioni et limitationi. Secunda ratio esse potest, quia alias produci posset gratia infinite intensa, quod admittendum non est. Et sequela patet, quia si gratia non habet terminum, potest in infinitum intendi; ergo cognoscit Deus infinitos gradus gratiæ possibles; ergo poterit illos producere in una et eadem qualitate; erit ergo infinite intensa.

2. Secunda opinio. — *Fundamenta secundæ opinionis.* — Secunda opinio est, gratiam quidem natura sua postulare certum terminum augmenti, ultra quem non potest connaturali modo vel sine miraculo intendi, nihilominus tamen de potentia absoluta augeri sine ullo termino, et in quocumque subjecto. Hæc opinio solet tribui divo Thomæ, sed revera illam non docuit, sed solum dixit gratiam vel charitatem habere terminum *ex ordine divinæ sapientie*, non vero *ex se*. Refertur etiam Capreolus in 3, dist. 13. Sed ille fere idem dicit quod divus Thomas, ut videri potest in solut. ad 3 Aureoli. Pro eadem opinione citatur Soto, 1 Physicor., quæstion. quarta. Cujuscumque tamen sit opinio, prior ejus pars fundari potest, primo in prima ratione prioris sententiae; secundo, quia in anima Christi Domini fuit summa gratia, quæ esse potest secundum potentiam ordinariam; ergo fuit summa, saltem ex natura ipsius gratiæ. Tertio, quia alias gratia nunquam esse posset perfecta in natura sua, quia nunquam habere posset totam perfectionem sibi connaturalem. Altera vero pars probatur, tum quia non implicant contradictionem, tum etiam quia Deus potest aliquid facere supra rerum naturas, tum denique quia etiam qualitates naturales habent certum terminum augmenti secundum naturalem cursum, et nihilominus augeri possunt a Deo sine termino.

3. Tertia opinio. — *Vide D. Thomam in 3, d. 13, l. 13, quæst. 4, art. 3, quæst. 2.* — *Fundamentum tertiae opinionis.* — Tertia opinio dicit gratiam secundum se nullum habere certum terminum, neque connaturalem, neque simpliciter possibilem, nihilominus tamen in determinato subjecto non posse augeri, nisi usque ad certum gradum, etiam de potentia absoluta. Ita sentit Bonaventura in 4, dist. 17, 2 part., quæst. ult., et citantur ibi Richardus, artic. 2, quæst. 4, et Aegidius, quæst. ult., et Carthus., quæst. 8. Idem sentit Bonaventura in 3, d. 3, artic. 1, quæst. 2, cum ait animam Christi, propter unionem ad Verbum, habuisse capacitatem majoris gratiæ, quam ulla creatura etiam nobilioris naturæ, et videtur loqui de potentia absoluta. Unde supponere videtur in unaquaque natura esse capacitatem gratiæ usque ad certum terminum. Tenet etiam illam sententiam Cajetanus, 3 p., quæst. 10, art. 4, quoad visionem Dei, nam quoad lumen et habitus primam sententiam aperte docet. Est autem hujus opinionis sensus, in homine, verbi gratia, non posse augeri gratiam, nisi

CAP. V. UTRUM GRATIA VIATORIS POSSIT SEMPER AUGERI, ETC.

491

usque ad certum gradum; tamen in Angelo esse posse intensiorem, et quia inter Angelos est diversitas specifica, in unaquaque specie solum intendi posse usque ad certum gradum, semper tamen hunc gradum esse posse maiorem in meliori natura. Et omissum fundamento prioris partis, de quo dicam statim, ratio posterioris partis est, quia capacitas uniuscujusque naturæ ad recipiendam gratiam est finita et limitata; ergo non potest illam recipere nisi usque ad certum gradum, alias capacitas esset actu infinita, quia reciperet formam secundum infinitam latitudinem. Quia vero in nobiliori natura intellectuali est major capacitas ad gratiam, ideo etiam gratia ipsa potest semper augeri in nobiliori natura, et quia in ipsis naturis intellectualibus potest semper produci perfectior et perfectior in infinitum, ideo in diversis subjectis poterit etiam gratia augeri in infinitum.

4. Quarta et vera opinio. — *Quarta sententia est, gratiam neque in ordine ad potentiam Dei, neque ex natura sua, neque in aliquo subjecto capaci gratiæ habere certum terminum, sed posse in infinitum augeri.* Hæc est sententia divi Thomæ, 3 p., quæst. 7, art. 41 et 42, et quæst. 40, art. 4, ad 3; et de charitate in 2. 2, quæst. 24, art. 6. Vide illum in 4, dist. 4, quæst. 2, art. 2, quæst. 1, ad 2. Idem tenet Gregorius, in 1, dist. 17, quæst. 6; et ibi Ocham., quæst. 9, atque etiam Gabriel, et in 3, dist. 13, quæstion. unica, art. 1 et 2, et idem sentit Capreolus ibi in solutionibus argumentorum, idemque sequuntur communiter alii Thomistæ et moderni Theologi in 2. 2, et 3 p., locis citatis. Et mihi videtur verissima sententia, quam breviter probo, tres partes, seu propositiones illius sententiae distinguendo, et sigillatim illas probando.

5. Prima propositio seu pars proximæ opinionis: gratia nullum habet terminum augmenti in ordine ad Dei potentiam absolutam. — *Primum est, gratiam in ordine ad absolutam potentiam Dei non habere certum sui augmenti terminum.* Et hæc pars optime probatur a secunda sententia in posteriori parte sua. Sed quia illæ rationes generales sunt, declaratur hic amplius ex propriis principiis, quia visio beatifica potest in infinitum augeri sine ullo termino; ergo et lumen gloriæ; ergo et gratiæ. Consequentiæ videntur evidentes, tum a paritate rationis, tum etiam a fortiori, quia ex ea parte qua omnes sunt qualitates creatæ, et omnes divini ordinis, est eadem ratio de omnibus; ex ea vero parte qua visio fit ab in-

tellectu creato, gratia vero et lumen a solo Deo infunduntur, facilius videri potest gratiam vel lumen in infinitum augeri quam visionem, quia in agendo limitationem habere videtur intellectus creatus, et ideo liberius, ut ita dicam, videtur Deus uti posse sua absoluta potestate, quando solus illa utitur quam cum intellectui creato cooperatur. Ultra hoc vero est optima ratio, quia potentia et habitus est propter actum; ergo si actus potest in infinitum crescere, etiam habitus et potentia. Item visio beata, in quocumque gradu perfectionis fiat, potest fieri connaturali modo, quia hoc pertinet ad perfectionem beatitudinis; ergo potest fieri per habitum seu potentiam proportionatæ intensionis et perfectionis, alias quoad excessum non fieret connaturali modo; ergo, sicut visio beata, ita et lumen gloriæ potest in infinitum augeri; ergo et gratia. Probatur hæc ultima consequentia, quia lumen comparatur ad gratiam sicut potentia ad essentiam, et ideo servant inter se proportionem. Item quia eadem est ratio de charitate quæ de lumine gloriæ, augmentur enim cum proportione, et similiter idem est de gratia et charitate inter se collatis. Superest solum probandum primum antecedens de visionis beatae augmentatione sine finito termino. Id autem facile probatur, quia visio beata habet infinitum objectum, cui nunquam potest adæquari, cum nunquam possit esse comprehensiva; agimus enim de visione creata, quæ semper est finita, et propterea infinito objecto adæquata esse non potest; ergo, quacumque visione data, potest dari alia perfectior et melius attingens objectum, et sic poterit in infinitum procedi, cum nunquam possit ad summum perveniri. Idemque argumentum fieri potest de actu amoris Dei creato, quo nunquam potest Deus diligi quantum diligibilis est, et ideo semper et in infinitum augeri potest.

6. Secunda propositio: predictum augmentum semper est gratia connaturale. — *Secunda propositio est, tale augmentum semper esse connaturale ipsi gratiæ.* Quæ facile ostendi potest, fere idem argumentum applicando. Nam visioni beatifica quodcumque augmentum erit maxime connaturale; ergo et lumen, et gratiæ. Consequentiæ probanda est eisdem rationibus factis. Antecedens vero patet, quia illud augmentum semper est maxime consenteaneum tali objecto; ergo et ipsi visioni erit etiam connaturale, quia cum sit divini ordinis, et attingat Deum, prout in se est, quo

melius attingit, eo majorem habet perfectio-
nem sibi connaturalem. Secundo, declaratur
haec pars in hunc modum, quia gradus possi-
bles sunt in infinitum; ergo non habet gratia
unde limitetur sive determinetur ad certum
gradum intensionis tanquam sibi connaturalem;
ergo, quicunque gradus addatur,
sive sit ut centum, sive in quocumque alio
numero, tam naturalis est gratiae quam qui-
cumque inferior, quia est ejusdem ordinis,
et illam perficit cum eadem proportione, et
cum modo maxime accommodato naturae ejus.

7. Confirmatur ulterius secunda probatio.—
Primum antecedens probatum jam est in su-
periori punto, ubi ostendimus gratiam posse
in infinitum augeri, nam hoc esse non potest
nisi gradus gratiae in infinitum possibiles sint.
Ulterius vero probatur, quia, si in his gradibus
datur terminus, vel oritur ex parte Dei,
vel quatenus est essentia quae participatur
per gratiam, vel ut est objectum quod attingitur
per habitus gratiae; neutrum autem
dici potest, quia sub utraque ratione Deus est
infinitus, et nunquam adaequate participatur,
licet attingatur per gratiam, vel habitus ejus:
vel oritur illa determinatio ex parte alicuius
agentis vel formae cui sit connaturalis gratia,
nam hinc solet oriri determinatio intensionis
in qualitatibus naturalibus. Et hoc etiam dici
non potest, quia gratia non habet in creatura
principium connaturale, neque etiam habet
aliquid agens cuius virtute naturali fiat, nisi
Deum; ex parte autem Dei non potest esse
illa limitatio, cum ejus virtus sit infinita. Vel
tandem provenit illa limitatio ex parte ipsius
formae, quia creata est; sed hoc non obstante
potest augeri in infinitum; ergo. Probatur min-
or, quia hoc augmentum intra certam spe-
ciam non excedit limites creaturae, ut etiam
in creatura suo modo videre licet; ergo etiam
non repugnat quod tale augmentum sit con-
naturalis alicuius qualitatis, praesertim divini
ordinis, quae singuli modo attingit Deum et
participat perfectionem ejus.

**8. Tertia propositio: gratia non habet ter-
minum augmenti in ordine ad subjectum.**—
Tertia propositio est, hoc augmentum gratiae
non terminari ex parte subjecti, sed in quo-
cumque subjecto capaci ejus posse in infinitum
intendi, ac subinde habere locum in ho-
mione, et in quacumque *natura* intellectuali.
Hoc probat divus Thomas de charitate loco
cito, quia quo ipsa charitas crescit, eo etiam
crescit capacitas charitatis in eodem sub-
jecto, quae ratio est optima, loquendo de ca-

pacitate proxima quae habetur per proximam
dispositionem ad gratiam ipsam, vel charita-
tem. Nam homo eo ipso quod fit sanctior, eo
est aptior ad magis diligendum Deum, et per
majorem dilectionem fit proxime capax ma-
joris sanctitatis. Difficultas autem contrariae
sententiæ procedebat de capacitatem remota et
quasi radicali quae est in ipsa natura secun-
dum se, haec enim augeri non potest, nec mu-
tari. De hac igitur capacitatem ratio propria est,
quia est capacitas obedientialis, et ideo de se
extenditur ad omne id quod non implicat con-
tradictionem, in quo veluti adaequate respon-
det potentiae activae Dei in illam, vel ex illa
tanquam ex potentia passiva. Neque hoc ex-
cedit limitatam perfectionem creaturæ, quia,
supra naturam ipsam cui est congenita, so-
lum addit non repugnantiam vel ex parte for-
mæ, vel ex parte talis naturæ. Et hinc etiam
fit ut in hac capacitatem aequalis sit natura hu-
mana Angelicæ; et ut ipsæ naturæ Angelicæ
inter se sint in eadem capacitatem aequales.
Totumque hoc confirmatur optime argumento
facto de visione beata; nam haec fuit excel-
lentior in anima Christi quam in Angelis;
imo etiamsi Angeli, in infinitum perfectiores
et cum perfectiori visione Dei crescerent
semper cum proportione usque ad quemlibet
determinatum gradum, semper anima Verbo
unita perfectius visura esset Deum; ergo et
habitudo esset perfectius lumen et gratiam;
ergo idem etiam potest facere Deus in anima
non unita Verbo, nam unio non confert ca-
pacitatem remotam ad gratiam, sed proximam
congruitatem.

9. Satisfit fundamentis aliarum opinionum.—
Ad primum fundamentum primæ opinionis.—
Ex dictis, difficile non erit fundamentis aliarum
opinionum satisfacere. Ad primam rationem
primæ opinionis, dicitur capacitatem
intensionis in infinitum non esse contra vel
supra naturam qualitatis creatae, praesertim
ordinis supernaturalis, quia, licet in essentia
sit finita simpliciter, habere potest quamdam
infinitatem secundum quid, ratione cuius pos-
sit in infinitum augeri. Illa autem infinitas se-
cundum quid, in gratia santificante, consistit
in hoc quod est participatio divinae naturæ in-
finitæ, excellenti quodam modo superante
omnem intellectualem naturam, etiamsi in
infinitum magis et magis perfecta in sua es-
tentia producatur. Unde etiam habet gratia
ut nulli substantiae intellectuali creatæ possit
esse connaturalis; quia habet quemdam mo-
dum participandi divinam naturam secundum

propria ejus, longe altiori modo quam subs-
tantia creata ex vi nature sue postulare pos-
sit. Et idem modus infinitatis in lumine gloriæ
et charitate invenitur. Potestque in eis specialiter explicari ex parte objecti infiniti quod
respiciunt, prout in se est, et nunquam illi
adæquare possunt, et ideo semper sunt majo-
ris perfectionis et intensionis, tam in se quam
in actibus suis. Quæ ratio ad fidem etiam et
spem suo modo applicari potest, quia etiam
Deum habent pro immediato objecto. De cæ-
teris autem virtutibus infusis, licet ex parte
objecti proximi non videantur augmentum il-
lad postulare, nihilominus, ut illius sint ca-
paces, etiam ex natura sua, satis est quod
consequantur gratiam habentem illam perfec-
tionem, nam ad illam proportionem servant.
Unde ad instantiam de aliis formis creatis,
quia etiam sunt participationes divinae natu-
rae, respondetur imprimis esse participationes
longe inferioris modi et rationis, ut in lib. 6
explicatum est, et ideo non esse de illis eam-
dem rationem. Deinde dico, si sermo sit de
formis substantialibus, illas non esse intensibili-
es intra eamdem speciem, et ideo non recte
adduci in exemplum intensionis, quia parti-
cipant divinam perfectionem indivisibili mo-
do, et ideo non solum non in infinitum, verum
neque per unum gradum augeri possunt, sed
tantum variari in perfectione entitativa seu
specifica, quia potest una forma substantialis
esse perfectior alia, et in illo modo augmenti
etiam potest in infinitum procedi. Si vero sit
sermo de accidentalis forma intensibili prout
est qualitas, sic est differentia inter qualitates
mere naturales et supernaturales, quod illæ
sunt commensuratae alicui formæ substantiali
mediate vel immediate, et ideo certum ter-
minum augmenti connaturalis sibi determinan-
t, gratia vero nulli naturæ creatæ com-
mensuratur, sed tantum divinæ, et ideo nul-
lum habet connaturalem terminum. Et nihilo
probabile est Deum posse intendere in
infinitum etiam naturales qualitates, quia in
eo non illarum naturalis capacitas, sed divina
potentia cum non repugnantia ex parte ipsius
rei spectanda est. Denique ad instantiam de
perfectiōibus simpliciter, ut sunt sapientia,
justitia, etc., respondet, ut sunt perfectiones
simpliciter, abstrahere a creatis et increas-
rationibus suis, et ideo, ut tales sunt, habere
illimitationem quamdam quam positive (ut
sic dicam) et complete habent in natura in-
creata. Prout vero existunt in substantiis crea-
tis, eisque sunt connaturales, jam non sunt

perfectiones simpliciter, sed habent admixtam
imperfectionem, et ideo unaquæque illarum
habet limitatum terminum augmenti intensivi,
juxta capacitatem naturæ, cui est connaturalis.
At vero istæ perfectiones, prout speciali
modo participantur per gratiam et virtutes
illi proportionatas, licet in essentia habeant
terminum et limitationem, quia creatæ sunt,
in intensione illam non habent, quia non com-
mensurantur naturæ creatæ, sed divinæ, et
illi nunquam adæquantur.

**10. Ad secundum fundamentum ejusdem pri-
mae opinionis.**—In secunda ratione illius op-
pinionis, petebatur quæstio an gratia vel chari-
tas possit a Deo fieri infinite intensa; sed illa
magis philosophica est quam theologica,
eamque sufficienter tractavi in citato loco de
Incarnatione, ideoque illam omitto. Et brevi-
ter ad argumentum nego sequelam. Nam, eo
ipso quod gratia non habet terminum in in-
tensione sua, non potest tota possibilis simul
produci, quia omnis productio creata requirit
determinatum effectum. Et ita, licet Deus si-
mul cognoscat omnes gradus gratiae possi-
bles, nihilominus etiam cognoscit omnes illos
non esse simul producibles, sed solum in in-
finitum magis ac magis sine ullo termino.
Quod in gratia habet etiam speciale rationem,
quia nunquam potest adaequate participare
intellectualitatem divinæ naturæ, quantum
participabilis est; neque est capax lumi-
nis quo videatur Deus, quantum visibilis est,
aut charitatis qua diligatur Deus, quantum
diligibilis est; ideoque nec potest infinita sim-
pliciter procreari.

11. Secunde opinionis fundamenta expediuntur.—Fundamenta secundæ sententiæ,
quaæ secundam partem de augmento in in-
finitum suadent, admittimus; quaæ vero priorem
partem, in qua haec sententia cum præcedenti
convenit, confirmant, facile expediuntur. Pri-
mum enim solutum jam est. Ad secundum,
dicimus gratiam Christi fuisse summam in in-
tensione, non ex natura sua, quia nimis illum
tantum gradum connaturaliter postulet,
sed ex ordine divinæ Sapientiæ, ut in loco al-
legato tractatum est. Ad tertium, respondet
non recte inferri gratiam nunquam esse per-
fectam; omnis enim gratia in quocumque
gradu est perfecta simpliciter, non est tamen
summe perfecta, et hoc solum sequitur de
quacumque gratia creata, si summa intelligatur
vel in ordine ad omnipotentiam Dei, vel
in ordine ad capacitatem ipsius gratiae sibi
etiam connaturalem. Neque illud est incon-

veniens, quia id spectat ad gratiæ excellētiam et quamdam illimitationem. Nēque etiam propterea dicendum est omnem gratiam de facto creatam, esse semper in statu præternaturali et positive imperfecta; nam hoc magis dici posset de omni gratia non summe intensa, si gratia certum gradum summum natura sua postularet; quia vero in infinitum de se augeri potest, ideo nullum gradum certæ intensionis ut sibi debitum postulat, licet illius sit capax, et ideo, licet negative dici possit imperfecta, id est, non summe perfecta, non potest dici esse positive imperfecta, tanquam carens perfectione sibi debita, aut in statu præternaturali existsens.

42. *Tertice item opinionis.*—In tertiae denique sententiae fundamentis, priorem partem de illimitatione gratiæ secundum se admittimus; ad aliud vero de termino ex capacitate subjecti jam responsum est.

CAPUT VI.

UTRUM JUSTI IN HAC VITA POSSINT SEMPER IN GRATIA CRESCERE, ET INTRA QUEM TERMINUM?

1. *Arguitur pro affirmante parte.*—Ex dicens in capite præcedenti, sequi videtur posse justum in hac vita semper in gratia crescere sine ullo termino. Quia ex parte gratiæ nullus terminus assignari potest, ut ostensum est, neque etiam ex capacitate hominis, quia hæc etiam indifferens est ad omnem gratiam quantumcumque intensam; ergo simpliciter est in potestate hominis augere gratiam suam ultra omnem designatum terminum. Probatur consequentia, quia non superest aliud caput ex quo possit talis terminus limitari. Probatur, quia si ex aliquo, maxime ex parte agentis; ex illo autem assignari non potest, quia causa efficiens gratiæ augmentum est Deus; at Deus non habet terminum in potestate augendi gratiam. Dices Deum quidem augere gratiam, non tamen sine homine cooperante, et vires hominis ad agendum esse limitatas. Sed contra, nam vires principales per quas homo ad augmentum gratiæ cooperatur, sunt vires gratiæ, vel sunt vires ipsiusmet Spiritus Sancti operantis in homine et per hominem, et ita sunt infinitæ; vel, si dicantur esse aliqua auxilia creata, etiam in illis non est terminus, sed possunt augeri in infinitum, non solum extensive per successionem temporis et multiplicationem auxiliorum, in quo potest

assignari terminus juxta mensuram vitæ hominis, sed etiam intensive, quod ad rem maxime facit. Quia potest Deus viatori dare auxilium quo, pro eodem tempore vel momento, magis ac magis intense diligit Deum, nec in hoc potest assignari terminus, sed in infinitum procedi potest; ergo viator potest magis ac magis intense diligere Deum in via, sine termino qui assignari possit; ergo eodem modo potest crescere in gratia. Responderi potest, ut homo possit ita crescere in gratia non satis esse quod Deus possit hæc dare auxilia, sed necessarium esse ut velit et quod illa det, vel saltem offerat ex parte sua. Sed contra, nam hinc corroboratur difficultas, quia Deus nemini denegat gratiam suam, nec per ipsum stat, quominus homo magis ac magis sine ullo certo termino Deum diligit; ergo Deus ex se ad hunc modum augmenti sufficiens confert auxilium; ergo homo absolute potest hoc modo crescere in gratia sine ullo termino finito qui designari possit.

2. *Arguitur pro negante ostensive.*—*Et ab incommodis.*—In contrarium vero est, quia terminus gratiæ in via, et gloriæ in patria, unicuique præfixus est in divina præscientia et prædestinatione; non potest igitur excedere terminum illum. Non repugnat autem ad illum operando in via pervenire; ergo, licet homo diutius vivat, non poterit in gratia crescere. Accedit quod ex contrario dogmate multa sequuntur absurdia. Primum est, posse quemlibet justum ita crescere in gratia, dum vivit, ut tandem gratiam tam perfectam obtineat, quanta est perfectio gratiæ Christi, quod est absurdissimum. Sequela patet, quia intensione habitualis gratiæ Christi Domini est simpliciter finita, ut supponimus; inter finita autem inæqualia potest perveniri ad æquitatem, si id quod est finitum augeatur aliquo tempore, addendo semper æquales vel majores partes, seu gradus; ergo hoc modo poterit gratia puri hominis justi pervenire ad intensionem gratiæ Christi, vel majorem, quia gratia augetur per partes æquales, vel majores, et non per partes proportionales, ut est per se notum, nam possunt multiplicari opera ejusdem meriti, vel etiam majoris. Secundum inconveniens huic simile est, quod omnes possent crescere usque ad sanctitatem Virginis vel Apostolorum. Ac proinde omnes possent ad æqualem vel quemcumque gradum gratiæ ascendere. Tertium inconveniens est, quod posset viator ad majorem gratiæ intensionem pervenire quam sit in aliquo compre-

hensore, ut facile probari potest argumento facto de gratia Christi; consequens autem falso est et contra illud Pauli, 1 Cor. 13: *Cum essem parvulus, loquebar ut parvulus, sapiebam ut parvulus, cogitabam ut parvulus; postquam autem factus sum vir, evacuavi quæ erant parvuli*, ubi statum viæ et patriæ comparat statui pueri et viri, ut significet quam sit inferior perfectio viæ perfectioni patriæ; unde ad Philip. 3 de se dicit: *Non quod jam acceperim, aut jam perfectus sim; sequor autem, si quo modo comprehendam.* Unde colligunt Theologi nunquam posse charitatem viæ æquari charitati patriæ. Et videtur tradi in Clement. *Ad nostrum*, de Hæret., et Augustino, libro tertio contra duas epistol. Pelagian., cap. 7, dicente: *Quam est insana superbia, nondum esse æquales Angelis Dei, et putare se jam posse habere justitiam æqualem Angelis Dei!* Unde idem Augustinus, quia in libro de Moribus Eccles., cap. 21, charitatem viæ vocaverat plenam, in libro primo Retract., cap. 7, id emendat, dicens: *Melius diceretur sincera quam plena. Ne forte putaretur charitatem Dei non futuram esse majorem, quando videbimus facie ad faciem.*

3. *Quo pacto hæretici quidam prædicta incommoda ritare studuerint.*—*Tria consideranda ad resolutionem præsentis quæstionis.*—Propter hæc incommoda vitanda, et præser-tim primum, Begardi et Beghini dixerunt pervenire justos in hac vita ad certum terminum gratiæ, ultra quem nec mereri amplius, nec crescere possunt. Ita referunt in dicta Clement. *Ad nostrum*. Sed isti hæretici errant, nescientes distinguere inter futurum et possibile, nec inter potentiam seu impotentiam simpliciter seu compositam. Oportet autem hæc accurate distinguere, ut tria concilientur quæ in hoc puncto videntur repugnantia, et tamen certa sunt. Unum est quod, simpliciter et absolute loquendo, possit justus, dum in via permanet, in gratia crescere; aliud est dari aliquem terminum gratiæ extrinsecum ad quem justi homines, non solum non pervenient, verum etiam nec pervenire possunt; tertium est, dari aliquem terminum gratiæ ad quem justus aliquis pervenire potest, absolute loquendo, nunquam tamen perveniet, neque in sensu aliquo composito pervenire potest. Prius ergo hæc tria probabimus, deinde facile rationibus dubitandi satisfaciemus.

4. *Assertio prima: Justus potest in gratia semper crescere.*—Dicimus ergo imprimis